

Сиза Наталія Петрівна – кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5850-4023>
syzyu@ukr.net

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2024.3-4/86-110>

Змагальність як гарантія реалізації функції правосуддя у кримінальному провадженні

Стаття присвячена з'ясуванню того, як змагальність сторін у кримінальному провадженні виконує реальну гарантійну функцію правосуддя на досудовій і судовій стадіях. Вихідним є положення, що змагальність – не лише організаційна засада, а інструмент забезпечення нейтральності суду та рівності процесуальних можливостей сторін («equality of arms») у формуванні, перевірці й спростуванні доказів. У фокусі дослідження – нормативні приписи Конституції та КПК України, доктрина та орієнтири практики ЄСПЛ і Верховного Суду щодо змагального провадження («adversarial proceedings»), відкриття матеріалів («disclosure»), перехресного допиту («cross-examination») і стандарту «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt»), а також специфіка роботи з матеріалами негласних слідчих (розшукових) дій та відомостями оперативно-розшукової діяльності. Метою є обґрунтувати змагальність як гарантію реалізації функції правосуддя та запропонувати систему критеріїв її ефективного застосування з урахуванням сучасних викликів, насамперед цифровізації доказування та режиму таємності. Методологічно застосовано нормативний, порівняльно-правовий, історико-правовий, системно-структурний та формально-логічний підходи, доктринальний контент-аналіз для виокремлення індикаторів «процесуальної рівноваги», кейс-підхід для перевірки їх на матеріалах рішень, а також елементи правового моделювання для пропозицій *legis ferenda*. Отримані результати полягають у: 1) розкритті зв'язку між змагальністю та функцією правосуддя через три взаємопов'язані площини – інституційну (роль суду/слідчого судді як нейтрального процесуального організатора), процедурну (правила «disclosure», симетрія процесуального часу/засобів, порядок дослідження доказів, заборона «сюрприз-доказів») та доказову (доступ до джерел, можливість перехресного допиту, межі використання похідних показань і свідчень із обмеженим доступом); 2) формулюванні практичних критеріїв «гарантійної спроможності» змагальності на досудовій стадії: реальний доступ до матеріалів, своєчасне реагування суду на асиметрію ресурсів, дієві компенсаторні механізми у випадку законних обмежень розкриття; 3) конкретизації судової ролі у попередженні тактичних зловживань через процесуальне керування розглядом («case management»), календар «disclosure», матрицю спорних доказів і стандарти мотивування; 4) окресленні меж доказової «ваги» матеріалів НС(Р)Д та ОРД через вимоги законності підстав, належної фіксації способу одержання, збереження первинних носіїв, можливості незалежної технічної перевірки та надання стороні захисту достатньої «суті» для осмисленого заперечення. Наукова новизна вбачається у запропонованій системі критеріїв оцінювання змагальності як гарантії правосуддя, яка поєднує інституційні, процедурні, доказові та компенсаторні елементи й придатна для практичної застосовності у рішеннях слідчих суддів і судів першої інстанції. Практичне значення полягає у наданні алгоритмів для учасників провадження: для суду – стандартизованого підходу до перевірки «рівності сторін», організації порядку дослідження доказів і добору процесуальних санкцій; для сторони обвинувачення – дисципліни «disclosure» та належного «обов'язку збереження доказів»

(«*duty to preserve evidence*») із урахуванням «ланцюга збереження» («*chain of custody*»); для захисту – чітких орієнтирів щодо клопотань про доступ, відтермінування, виключення недопустимих відомостей та використання інструментів перехресного допиту. Запропоновано напями *legis ferenda*: кодифікація мінімального стандарту розкриття (строки, обсяг, санкції), унормування доступу до цифрових копій і журналів доступу, закріплення інституту попереднього судового засідання, уніфікація шаблонів мотивування щодо «*equality of arms*». Зроблено висновок, що лише синхронна дія нейтрального, але ефективного процесуального керування, передбачуваних правил «*disclosure*» і коректного застосування стандарту «поза розумним сумнівом» конвертує змагальність із декларації у дієву гарантію справедливого вироку на всіх стадіях кримінального провадження.

Ключові слова: змагальність; рівність сторін («*equality of arms*»); змагальне провадження («*adversarial proceedings*»); відкриття матеріалів («*disclosure*»); попереднє судове засідання; судовий контроль; перехресний допит («*cross-examination*»); стандарт «поза розумним сумнівом» («*beyond reasonable doubt*»); негласні слідчі (розшукові) дії; оперативно-розшукова діяльність; «сюрприз-доказ»; процесуальні санкції; мотивування судових рішень; «обов'язок збереження доказів» («*duty to preserve evidence*»); «ланцюг збереження» («*chain of custody*»).

Вступ

Змагальність сторін є однією з основних засад кримінального провадження та водночас інструментальною гарантією реалізації судом його конституційної функції правосуддя. Її зміст охоплює реальну рівність процесуальних можливостей сторін у формуванні доказової інформації, спростуванні доводів опонента і переконанні нейтрального суду. У межах змішаної моделі кримінального процесу змагальність виявляється інакше на різних стадіях: на досудовій – через доступ сторін до збирання й розкриття матеріалів, можливість ініціювати процесуальні дії, ефективні засоби оскарження та судовий контроль слідчого судді; у суді – через безпосереднє дослідження доказів, перехресний допит, процесуальне керування розглядом і неупередженість складу суду. Саме взаємодія цих елементів зумовлює «гарантійну спроможність» змагальності: вона або забезпечує справедливий баланс сил і стандарт доказування, або, за відсутності належних процедур, перетворюється на декларацію, що не захищає від помилок і свавілля.

Проблематика посилюється сучасними викликами кримінального правосуддя: цифровізацією доказування, розширенням арсеналу негласних слідчих (розшукових) дій, потребою у своєчасному й повному розкритті матеріалів обви-

нування, а також асиметрією ресурсів між стороною обвинувачення та захистом. Умови воєнного стану та пов'язані з ним процесуальні особливості додатково ускладнюють підтримання належного рівня змагальності, оскільки вимагають від правозастосувача одночасного врахування імперативів безпеки та гарантій права на захист. На цьому тлі особливої ваги набуває питання меж активності суду/слідчого судді: забезпечуючи керування процесом і перевіряючи дотримання прав, суд не може підміняти сторону обвинувачення чи захист, інакше порушується баланс, що становить сутність змагальності.

На наш погляд, ключовим завданням наукового аналізу є вироблення чітких, стадієво чутливих критеріїв оцінки того, чи працює змагальність як реальна гарантія здійснення правосуддя, а не лише як формула закону. Йдеться про інституційні запобіжники (нейтральність і процесуальна ініціатива суду в межах його повноважень), процедурні механізми (доступ до матеріалів, строки й санкції за несвоєчасне розкриття, рівність у часі та засобах), а також доказові стандарти, що забезпечують справедливий розгляд по суті. Видається доцільним цілісно простежити, як зазначені елементи працюють на досудовій та судовій стадіях, виявити точки напруження між інтересами кри-

мінального переслідування й правом на захист та запропонувати інструменти їхнього збалансування для слідчих, прокурорів, адвокатів і судів. Саме така постановка питання дозволяє предметно оцінити змагальність як гарантію реалізації функції правосуддя та окреслити напрями її посилення в українському кримінальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що в українській доктрині змагальність концептуалізується як структурна засада процесу й водночас як інструментальна гарантія реалізації судом функції правосуддя через забезпечення рівності процесуальних можливостей сторін і нейтральності суду. Теоретичне підґрунтя цієї позиції сформовано у працях, присвячених природі змагального кримінального судочинства, ролі суду та сторін, а також процесуальним гарантіям захисту: йдеться про монографічні дослідження з організації та розвитку змагальності (Яновська, 2011), про осмислення структури кримінального процесу та розподілу функцій (Погорецький, 2013; Погорецький, 2021), про судовий розгляд як ядро змагального механізму (Шепітько, 2018), а також про спеціалізовані роботи щодо допиту, ролі суду та процесуальних гарантій сторони захисту (Костюченко, 2013; Максимішин, 2016; Старенький, 2016; Шевчук, 2015). Важливу увагу приділено розмежуванню функцій учасників провадження, включно з функцією обвинувачення (Гринюк, 2017) і з'ясуванням ролі прокурора в системі змагальності (Погорецький, 2015), а також питанням ефективної правової допомоги у світлі практики ЄСПЛ (Погорецький, Саленко, 2020).

Нормативна основа змагальності відтворює її подвійний – організаційний і гарантійний – характер. Конституція України закріплює змагальність сторін та свободу в поданні ними доказів як засаду судочинства у взаємозв'язку з рівністю учасників і правом на за-

хист (Конституція України, 1996). КПК України конкретизує відповідні приписи через систему прав і обов'язків сторін, правила відкриття матеріалів, судовий контроль і стандарти оцінки доказів (КПК України, 2012). Зміст і практичні наслідки цих положень розгорнуто у науково-практичних коментарях до КПК та базових законів правосуддя й адвокатури, що акцентують на балансі повноважень суду, прокурора та захисника в змагальному середовищі (Гончаренко, Нор, Шумило, 2012; Погорецький та ін., 2019; Погорецький, Хотинська-Нор, Яновська та ін., 2019).

Конвенційні орієнтири ЄСПЛ стабільно тлумачать принцип рівності сторін («equality of arms») і змагальне провадження («adversarial proceedings») як вимогу реальної рівності процесуальних можливостей сторін у доступі до доказів та можливості їх спростування. Рішення у справах *Dombo Beheer B. V. v. the Netherlands*, *Nideröst-Huber v. Switzerland* та *Edwards v. the United Kingdom* сформували засадничі критерії процесуальної рівноваги та права сторони бути поінформованою про матеріали, релевантні для захисту (*Dombo Beheer B. V. v. the Netherlands*, 1993; *Nideröst-Huber v. Switzerland*, 1997; *Edwards v. the United Kingdom*, 1992). Практика щодо нерозкриття й секретних матеріалів (*Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Jasper v. the United Kingdom*, 2000; *Fitt v. the United Kingdom*, 2000) вимагає компенсаторних процесуальних гарантій під контролем суду. Підходи до показань відсутнього або анонімного свідка та меж «вирішального» доказу конкретизовано у рішеннях *Doorson v. the Netherlands*, *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* і *Murtazaliyeva v. Russia*, тоді як стандарти мотивування вироку та сприйняття доказів колегією присяжних деталізовано у *Taxquet v. Belgium* та *Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain*; для національного контексту показовим є також *Salov v. Ukraine* (*Doorson v. the Netherlands*, 1996; *Al-Khawaja and Tahery*

v. the United Kingdom, 2011; Murtazaliyeva v. Russia, 2018; Taxquet v. Belgium, 2010; Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain, 1988; Salov v. Ukraine, 2005).

Національна судова практика послідовно імплементує ці стандарти. Аналітичні добірки Верховного Суду систематизують підходи до змісту й меж змагальності та наслідків порушення правил відкриття матеріалів (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Правові позиції Великої Палати й Касаційного кримінального суду деталізують, що реальна змагальність вимагає не лише декларативної симетрії прав, а й процесуальних рішень, які відновлюють баланс у разі його порушення, зокрема щодо строків і повноти розкриття, допиту свідків та оцінки наслідків порушень досудової стадії під час судового розгляду (Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; Велика Палата Верховного Суду, 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019). Сукупно доктрина, норми та практика формують методологічне підґрунтя подальшого аналізу змагальності як гарантії реалізації функції правосуддя на досудовій і судовій стадіях (Погорецький, 2017; Погорецький, 2020; Погорецький; Гринюк, 2018).

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження полягає у концептуальному обґрунтуванні змагальності як гарантії реалізації функції правосуддя та у формуванні чітких, стадієво чутливих критеріїв її ефективної імплементації на досудовій і судовій стадіях кримінального провадження, придатних для практичного застосування судом, слідчим суддею, прокурором і захисником у процесуальному менеджменті доказування.

Завдання дослідження полягають у з'ясуванні поняття, змісту та місця змагальності в системі засад кримінального провадження й у розкритті її функціонального зв'язку з реалізацією судом функції правосуддя; у розмежуванні ме-

ханізмів і проявів змагальності на досудовій та судовій стадіях із виокремленням стадієво чутливих елементів (доступ до матеріалів, строки, процесуальні засоби сторін, судовий контроль); у формуванні мінімальних стандартів розкриття матеріалів і критеріїв «рівності процесуальних можливостей» сторін, включно з часовим, інформаційним і ресурсним вимірами; у визначенні меж процесуальної активності суду та слідчого судді як інституційної гарантії нейтральності й балансу сторін; у верифікації запропонованих критеріїв на основі узагальнення репрезентативної практики та виробленні тестів перевірки дотримання змагальності; в ідентифікації типових деформацій (нерозкриття, «сюрприз-доказ», обмеження контрдопиту, наслідки порушень досудової стадії для судового розгляду) і визначенні належних компенсаторних процесуальних механізмів та санкцій; у розробленні методики оцінювання «гарантійної спроможності» змагальності через систему індикаторів для судів, прокурорів і захисників; а також у напрацюванні пропозицій щодо вдосконалення КПК України та суміжних актів і підготовці практичних рекомендацій для правозастосування з урахуванням сучасних викликів, насамперед цифровізації доказування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Матеріали та методи

Матеріали дослідження охоплюють чинні конституційні та процесуальні норми, що визначають змагальність сторін і функцію правосуддя, практику національних судів касаційного рівня та Великої Палати, а також релевантні рішення Європейського суду з прав людини щодо рівності сторін («equality of arms»), змагального провадження («adversarial proceedings»), відкриття матеріалів («disclosure»), перехресного допиту («cross-examination») і стандарту «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt»). До джерельної бази включено доктринальні праці, присвяче-

ні поняттю, змісту і межах змагальності, процесуальним ролям суду, сторін обвинувачення і захисту, а також спеціальні науково-практичні коментарі до профільних законів. Вибір джерел здійснювався за критеріями нормативної актуальності, стадієвої релевантності (досудове провадження та судовий розгляд), репрезентативності для формулювання критеріїв і перевірки їх на практиці.

Методологічну основу становить поєднання нормативного аналізу для реконструкції змісту змагальності як процесуальної гарантії, порівняльно-правового підходу для співвіднесення національних стандартів із європейськими орієнтирами, історико-правового аналізу для виявлення генези ключових інститутів, а також системно-структурного й формально-логічного методів для оцінки внутрішньої узгодженості приписів і ролей учасників процесу. Застосовано доктринальний контент-аналіз для виділення індикаторів «рівності процесуальних можливостей» та процедурних гарантій, кейс-метод для верифікації цих індикаторів на матеріалі судової практики, а також метод правового моделювання для побудови стадієво чутливих критеріїв ефективної імплементації змагальності. Дослідження ґрунтується на принципах методологічної тріангуляції, що забезпечує узгоджене використання різних типів джерел і підходів, та на відтворюваній процедурі відбору матеріалу й кодування, яка дозволяє застосувати запропоновані критерії у правозастосуванні й подальших емпіричних перевірках.

Виклад основного матеріалу

Нормативні засади змагальності в українському кримінальному процесі демонструють її подвійну природу – як організаційну засаду провадження і як інструментальну гарантію реалізації судом функції правосуддя. Конституція України закріплює змагальність сторін і свободу в поданні ними доказів у взаємозв'язку з рівністю учасників процесу та правом на захист, що визначає загальний вектор тлумачення й застосування

відповідних норм процесуального закону (Конституція України, 1996, ст. 129). КПК України конкретизує ці приписи: змагальність сторін і свобода у поданні доказів, а також рівність процесуальних прав сторін щодо збирання й надання доказів та реалізації інших процесуальних прав (КПК України, 2012, ст. 22); безпосередність дослідження показань, речей і документів як процесуальна передумова надійності судового пізнання (КПК України, 2012, ст. 23); диспозитивність як автономія сторін у використанні наданих їм прав і як обмеження активності суду межами заявлених вимог (КПК України, 2012, ст. 26); гласність і відкритість судового провадження як умова публічної перевірки змагального процесу (КПК України, 2012, ст. 27). У доктрині ці положення розкриваються через аналіз структури кримінального процесу, розподілу функцій та організації судового розгляду як ядра змагальної моделі (Погорецький, 2013; Яновська, 2011; Шепітько, 2018; Погорецький, 2021).

Змагальність виконує роль інструмента забезпечення нейтральності суду та рівності сторін («equality of arms»): нейтральність реалізується через процесуальний менеджмент суду в межах його повноважень і заборону підміни сторін у доказуванні, а «процесуальна рівновага» – через симетрію доступу до інформації, часу та процесуальних засобів впливу на доказову базу. У цьому сенсі диспозитивність (КПК України, 2012, ст. 26) і безпосередність (КПК України, 2012, ст. 23) доповнюють змагальність, тоді як публічність (КПК України, 2012, ст. 27) забезпечує зовнішній контроль за дотриманням балансу. Узагальнення вітчизняної доктрини і судової практики підтверджує: реальна рівність процесуальних можливостей не зводиться до декларації норм, а потребує активного, але нейтрального судового керування процесом і чітких стандартів для сторін (Погорецький, 2017; Погорецький; Гринюк, 2018; Старенький, 2016; Костюченко, 2013).

Ключовою складовою гарантійної спроможності змагальності є відкриття матеріалів («disclosure») та пов'язані процесуальні обов'язки сторін. Обов'язок взаємного розкриття доказової інформації, узгоджений із правом сторони захисту на ефективну правову допомогу та справедливий час на підготовку позиції, становить ядро «процесуальної рівноваги»; його порушення має тягнути процесуальні наслідки, включно з обмеженням використання «сюрприз-доказів» та наданням компенсаційних можливостей опонентові (КПК України, 2012, ст. 22, ст. 290; Погорецький, Саленко, 2020). Конвенційні стандарти ЄСПЛ підтверджують, що нерозкриття матеріалів обвинувачення допустиме лише за наявності достатніх компенсаційних гарантій і під контролем суду; інакше порушується рівність сторін («equality of arms») і змагальне провадження («adversarial proceedings») (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Edwards v. the United Kingdom, 1992; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997). У практиці Верховного Суду це відображено в аналітичних оглядах і правових позиціях щодо наслідків невиконання обов'язку відкриття матеріалів та необхідності забезпечити стороні захисту реальну можливість спростувати доказову інформацію (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Інституційною гарантією змагальності на досудовій стадії є судовий контроль слідчого судді, який забезпечує процесуальну рівновагу за допомогою вирішення клопотань і скарг сторін щодо обмеження прав, проведення слідчих (розшукових) дій і доступу до матеріалів, а також коригує асиметрію ресурсів між стороною обвинувачення та захистом (КПК України, 2012, ст. 303–307; ст. 26 ч. 3). Роль слідчого судді полягає не у відтворенні активності сторін, а у створенні

умов для реальної змагальності, що відповідає доктринальному підходу до меж судової ініціативи та організації судового контролю (Шевчук, 2015; Погорецький, 2015; Погорецький, 2020). Така модель узгоджується з підходами ЄСПЛ щодо допустимих обмежень і компенсаційних процедур, зокрема у справах про використання показань відсутніх чи анонімних свідків і стандарти мотивування судового рішення (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Taxquet v. Belgium, 2010; Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, 1988; Salov v. Ukraine, 2005). Сукупно це формує нормативну і практичну основу для подальшої побудови критеріїв «процесуальної рівноваги» та перевірки, чи виконує змагальність реальну гарантійну функцію на досудовій та судовій стадіях.

Реалізація змагальності на досудовій стадії починається з фактичної можливості сторін збирати й подавати докази, впливати на їхню допустимість та перевірюваність і вчасно реагувати на дії опонента. Нормативним каркасом такої рівності виступають приписи про змагальність і свободу подання доказів (КПК України, 2012, ст. 22), правила збирання доказів обома сторонами (КПК України, 2012, ст. 93), право заявляти клопотання слідчому, прокурору із обов'язком їх розгляду (КПК України, 2012, ст. 220), доступ до матеріалів під час досудового розслідування в межах, визначених законом (КПК України, 2012, ст. 221), а також механізм судового контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю органів досудового розслідування та прокурора (КПК України, 2012, ст. 303–307). У доктрині підкреслюється, що «рівність процесуальних можливостей» охоплює не лише формальну симетрію прав, а й наявність у сторін реального доступу до інформації, достатнього процесуального часу, адекватних засобів фіксації та можливостей для спростування доказів опонента (Погорецький, 2013; Яновська, 2011; Шепітько, 2018; Старенький, 2016;

Костюченко, 2013; Погорецький, 2021). Узагальнення Верховного Суду акцентує на практичному вимірі цієї рівності: суд має забезпечити процесуальну рівновагу сторін, зокрема через своєчасне реагування на порушення прав захисту та процесуальне планування, що унеможливає «сюрприз-докази» (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023).

Окремої уваги потребують негласні слідчі (розшукові) дії та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, адже саме в цій ділянці найчастіше виникає асиметрія доступу до інформації й засобів перевірки. У наукових роботах детально окреслено процесуальні умови проведення НС(Р)Д, вимоги до їх фіксації та відмежування від оперативно-розшукових заходів, а також критерії допустимості результатів у доказуванні й необхідність забезпечення стороні захисту реальних інструментів для спростування таких даних (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). Саме дотримання цих вимог дозволяє перетворити формальну змагальність на дієву гарантію, яка працює вже на етапі збирання доказів.

Змагальність на досудовій стадії набуває практичного змісту через відкриття матеріалів («disclosure») та пов'язані процесуальні обов'язки сторін. Базовим правилом є взаємне розкриття доказової інформації й забезпечення стороні захисту реальної можливості підготуватися до спростування (КПК України, 2012, ст. 290). Межі та винятки зумовлюються охороною таємниці досудового розслідування і безпекою учасників, але будь-які обмеження мають супроводжуватися достатніми компенсаторними процесуальними гарантіями під контролем суду, щоб не порушити принцип рівності сторін («equality of arms») і змагальне провадження («adversarial proceedings») (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Edwards v. the United Kingdom, 1992; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997).

ЄСПЛ також виробив підходи до роботи з «вразливими» джерелами доказування: показання відсутнього або анонімно-го свідка не можуть бути «єдиним» чи «вирішальним» доказом без достатніх компенсаторних гарантій, зокрема процесуального тесту належності обмежень і можливостей контрдопиту («cross-examination») (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Murtazaliyeva v. Russia, 2018).

У національній практиці ці орієнтири втілюються через процесуальні наслідки недотримання обов'язку відкриття матеріалів та стандарт мотивування судових рішень при вирішенні спорів про обсяг і строки «disclosure». Аналітичні добірки та правові позиції акцентують, що суд повинен відновлювати процесуальну рівновагу, застосовуючи відкладення, обмеження використання невідкритих відомостей чи визнання їх недопустимими, якщо порушення позбавило сторону реальної можливості захисту (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019). Особливий акцент робиться на матеріалах НС(Р)Д та ОРД: з урахуванням їх специфічного режиму доступу «compensatory safeguards» мають забезпечувати перевірюваність джерела та способу одержання, можливість незалежної експертної оцінки, а за потреби – застосування процесуальних санкцій у разі необґрунтованого нерозкриття (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). За таких умов відкриття матеріалів стає ключовим механізмом гарантування змагальності до передачі справи до суду по суті, а судовий контроль – інституційним запобіжником, що утримує баланс між інтересами кримінального переслідування і правом на захист (Погорецький; Гринюк, 2018; Погорецький, 2020).

Реалізація змагальності на досудовій стадії визначається не лише формальною симетрією прав, а насамперед фактичною можливістю кожної сторони збирати й подавати докази, своєчасно ознайомлюватися з релевантними матеріалами, ініціювати слідчі (розшукові) дії та ефективно оскаржувати обмеження доступу. Нормативний каркас цієї рівності формують приписи про змагальність і свободу подання доказів та рівність процесуальних прав сторін (КПК України, 2012), право сторони захисту збирати докази й звертатися з клопотаннями, що підлягають обов'язковому розгляду (КПК України, 2012), а також судовий контроль слідчого судді за рішеннями, діями чи бездіяльністю органів досудового розслідування (КПК України, 2012). Доктринально критерії «ефективної рівності» уточнюються через вимоги реального доступу до інформації, достатнього процесуального часу для підготовки позиції та адекватних засобів фіксації і спростування доказів опонента (Яновська, 2011; Шепітько, 2018; Старенький, 2016; Костюченко, 2013; Погорецький, 2021). Позиції Верховного Суду підкреслюють, що суд має активно запобігати деформаціям змагальності, зокрема «сюрприз-доказам» і зловживанням із доступом до матеріалів, забезпечуючи процесуальну рівновагу сторін на етапі розслідування (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Особливої уваги потребують негласні слідчі (розшукові) дії та матеріали оперативно-розшукової діяльності, де найчастіше виникає асиметрія доступу і перевірюваності. Наукові праці окреслюють процесуальні умови проведення НС(Р)Д, вимоги до фіксації їхніх результатів, відмежування від оперативно-розшукових заходів та критерії допустимості використання отриманих даних у доказуванні, наголошуючи на необхідності забезпечити стороні захисту

реальні інструменти для їхнього спростування (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). За цих умов «ефективна рівність» на досудовому етапі означає, що навіть за режимних обмежень доступу повинні існувати практичні механізми компенсації – від надання достатньої «суті» матеріалів до процесуальних санкцій у разі необґрунтованого обмеження доступу (Верховний Суд, 2019; 2023).

Відкриття матеріалів («disclosure») є ключовим інструментом конвертації декларативної змагальності у реальну «рівність сторін» («equality of arms») на досудовій стадії: взаємне повідомлення про докази, своєчасне надання доступу та можливість підготувати спростування становлять мінімальний стандарт процесуальної рівноваги (КПК України, 2012). Межі та винятки, пов'язані з таємницею досудового розслідування і безпекою учасників, допустимі лише за умови «компенсаторних гарантій» під контролем суду – інакше порушується змагальне провадження («adversarial proceedings») (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Edwards v. the United Kingdom, 1992; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997). Для «вразливих» доказових джерел, насамперед показань відсутнього чи анонімного свідка, ЄСПЛ вимагає, щоб такі свідчення не були «єдиним» або «вирішальним» доказом без достатніх процесуальних запобіжників, включно з реалістичною можливістю перехресного допиту («cross-examination») або її еквівалентами (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Murtazaliyeva v. Russia, 2018).

Національна практика імплементує ці орієнтири через наслідки невиконання обов'язку відкриття (від відкладення до визнання відомостей недопустимими) та стандарти мотивування рішень при вирішенні спорів щодо обсягу і строків «disclosure» (Верховний Суд, 2019; Вер-

ховний Суд, 2023; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019). Сто-совно матеріалів НС(Р)Д та ОРД, враховуючи їхню секретність, забезпечення змагальності потребує поєднання процесуальних і технічних рішень: детальної фіксації способу одержання даних, збереження первинних носіїв для незалежної перевірки та обов'язкового надання стороні захисту достатньої інформації для осмисленого заперечення достовірності чи допустимості таких доказів; за відсутності цього – застосування процесуальних санкцій (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). У підсумку судовий контроль слідчого судді перетворюється на інституційний запобіжник, що вирівнює можливості сторін до передачі справи до суду по суті й запобігає підміні змагальності декларацією (Верховний Суд, 2019; 2023).

Судовий контроль слідчого судді є центральним інструментом перетворення декларативної змагальності на реальну «рівність сторін» («equality of arms») у досудовому провадженні. Його предмет охоплює оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності органу досудового розслідування або прокурора, перевірку обмежень прав учасників, а також процесуальну оцінку належності й допустимості відомостей, що обґрунтовують відповідні клопотання чи скарги (КПК України, 2012). Критеріями належного змагального судового слухання на цій стадії є своєчасне та повне інформування сторін про матеріали, на які спирається опонент, реальна можливість висловитися щодо кожного аргументу та доказу, розумний процесуальний час для підготовки позиції, а також нейтральне процесуальне керування розглядом з боку суду без підміни функцій сторін (Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997; Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, 1993; Edwards v. the

United Kingdom, 1992). Аналітичні огляди Верховного Суду підтверджують, що при вирішенні скарг слідчий суддя має відновлювати процесуальну рівновагу, зокрема шляхом забезпечення доступу до релевантних матеріалів або застосування процесуальних санкцій у разі їхнього невинновданого нерозкриття (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Правові позиції Великої Палати та Касаційного кримінального суду акцентують, що змагальне слухання («adversarial proceedings») вимагає не формальної, а фактичної можливості сторони заперечити підстави втручання у права чи відхилення клопотання захисту; відповідно судові рішення повинні містити достатню й зрозумілу мотивацію, яка демонструє зважування аргументів сторін і дотримання «процесуальної рівноваги» (Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019; *Tahquet v. Belgium*, 2010).

Особливий вимір змагального судового контролю стосується негласних слідчих (розшукових) дій і використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, де обмеження доступу з міркувань таємниці або безпеки має компенсуватися процесуальними гарантіями під судовим наглядом. Доктрина наполягає на ретельній перевірці законності підстав, способу одержання та повноти фіксації таких відомостей, а також на забезпеченні стороні захисту дієвих інструментів для їх спростування; за відсутності цього суд повинен коригувати дисбаланс або відмовляти у врахуванні відповідних даних (Погорецький, 2013а; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013б; Шумило, Погорецький, 2001; *Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Jasper v. the United Kingdom*, 2000).

Інститут процесуальних угод у кримінальному провадженні, будучи результатом переговорів між стороною обвинувачення та стороною захисту, концептуально спирається на змагаль-

ність і водночас тестує її «гарантійну спроможність». Ключовими умовами є добровільність волевиявлення, поінформованість учасника щодо правових наслідків та відсутність непропорційного тиску, який породжує переговорну нерівність. Роль суду полягає у верифікації змагального балансу: суд має перевірити, чи сторони діяли у межах своїх процесуальних прав, чи були розкриті істотні для прийняття рішення матеріали («disclosure»), чи не підмінено угодою доказування по суті, та чи є пропонувані результат сумісним із засадою справедливого суду (КПК України, 2012; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). З позиції теорії процесу судового затвердження угоди – це не механічна операція, а контроль за реальністю «рівності сторін»; за виявленої асиметрії (дефіцит часу, інформації, процесуальних засобів) суд зобов'язаний відмовити у затвердженні або усунути дисбаланс процесуальними засобами (Погорецький, 2015; Погорецький, 2021; Яновська, 2011). Конвенційні стандарти також вимагають, щоб відмова від гарантій не була результатом примусу або інформаційного дефіциту; мотивація рішень суду має фіксувати, як саме забезпечено змагальний характер провадження й «рівність зброї» (Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, 1988; Taxquet v. Belgium, 2010).

Найтиповішими деформаціями змагальності на досудовому етапі є «папєрова» рівність без доступу до матеріалів, асиметрія ресурсів, надмірна секретність у сфері НС(Р)Д та затягування або безпідставна відмова у клопотаннях захисту. Перша група ризиків стосується нерозкриття або простроченого розкриття доказової інформації, що позбавляє захист реальної можливості підготувати контраргументи; ЄСПЛ у таких випадках вимагає компенсаторних процедур під контролем суду, інакше порушується змагальне провадження («adversarial proceedings») та принцип «рівності сторін» (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Edwards v. the

United Kingdom, 1992; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997). Друга група ризиків – асиметрія ресурсів і часу – зумовлює потребу в активнішому процесуальному менеджменті з боку суду для запобігання «сюрприз-доказам» і тактичним зловживанням; огляди практики Верховного Суду відзначають, що належні засоби реагування включають відкладення розгляду, надання додаткового часу захисту та процесуальні санкції щодо невідкритих відомостей (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Третя група – надмірна секретність НС(Р)Д та матеріалів ОРД – вимагає судової перевірки пропорційності обмежень і забезпечення перевірюваності джерела та способу одержання даних; за її відсутності відповідні відомості не повинні визначати результат справи (Погорецький, 2013а; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013б; Шумило, Погорецький, 2001; Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Murtazaliyeva v. Russia, 2018). Нарешті, системним ризиком є недостатня або формальна мотивація судових рішень на стадії контролю, що маскує дисбаланс сторін; стандарти належного мотивування окреслені як у практиці ЄСПЛ, так і у правових висновках Верховного Суду, і виступають завершальною ланкою гарантійної моделі змагальності (Taxquet v. Belgium, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019).

Судовий розгляд структуровано навколо змагальності сторін і нейтральності суду, що реалізуються через безпосереднє дослідження доказів, диспозитивність та відкритість процесу (КПК України, 2012, ст. 22, 23, 26, 27). Організаційна роль суду полягає в процесуальному керуванні розглядом («case management») – визначенні порядку дослідження доказів, управлінні процесуальним часом, забезпеченні реальної можливості сторін ставити запитання, заявляти клопотання і заперечення, а також у превенції «сюрприз-доказів»

і тактичних зловживань (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Межі судової активності окреслюються принципом нейтральності: суд створює умови для рівності сторін («equality of arms»), але не підмінює їхніх функцій у доказуванні та не розширює предмет доказування поза межами змагальних позицій сторін (Погорецький, 2021; Яновська, 2011). Конвенційні стандарти вимагають, щоб кожна сторона мала реальну можливість ознайомитися і висловитися щодо матеріалів опонента – це ядро змагального провадження («adversarial proceedings») і процесуальної рівноваги (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, 1993; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997; Edwards v. the United Kingdom, 1992). Вимога належного мотивування рішень як підсумок змагального слухання гарантує прозорість зважування аргументів і доказів, що прямо підкреслено ЄСПЛ (Taxquet v. Belgium, 2010) і послідовно імплементовано у висновках Великої Палати та Касаційного кримінального суду (Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019). Водночас суд зобов'язаний організувати дослідження показань із забезпеченням перехресного допиту («cross-examination») та належних обмежень щодо «єдиного» чи «вирішального» («sole or decisive») доказу з неперевіреного джерела (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011).

У суді тягар доказування фактичних обставин, що інкримінуються обвинуваченому, лежить на стороні обвинувачення; суд оцінює всі подані відомості за внутрішнім переконанням у сукупності та взаємозв'язку (КПК України, 2012, ст. 94), дотримуючись правил належності, допустимості та недопустимості (КПК України, 2012, ст. 84–87). Змістовним орієнтиром виступає стандарт «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt»); обвинувальний вирок несумісний із невиправданою

невизначеністю походження, змісту або достовірності ключових доказів, зокрема тих, що походять із обмеженого доступу для захисту (Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, 1988; Taxquet v. Belgium, 2010; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Щодо непрямих доказів, належний підхід вимагає їхньої кумулятивної переконливості та відсутності «вирішального» значення у свідчення відсутнього чи анонімного свідка без достатніх компенсаторних гарантій – таких як реалістична можливість перехресного допиту («cross-examination») або еквівалентні процесуальні інструменти (Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Murtazaliyeva v. Russia, 2018; Doorson v. the Netherlands, 1996). Порушення правил відкриття матеріалів на досудовій стадії (КПК України, 2012, ст. 290) трансформується у суді в питання допустимості та процесуальної рівноваги: ЄСПЛ наголошує, що нерозкриття допустиме лише разом із достатніми «компенсаторними гарантіями» під контролем суду; інакше порушується змагальність і рівність сторін (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Fitt v. the United Kingdom, 2000). Національні висновки корелюють із цим підходом: суд застосовує процесуальні санкції за невиконання «disclosure» – від відкладення і надання часу захисту до відмови у використанні невідкритих відомостей, якщо порушення позбавило сторону реальної можливості спростування (Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). У підсумку саме якість судового «case management», належне мотивування рішень і коректне застосування стандарту «поза розумним сумнівом» перетворюють змагальність на дієву гарантію справедливого вироку.

Змагальна природа судового розгляду передбачає реалістичну можливість сторони захисту піддати перевірці усні

джерела доказів через перехресний допит («cross-examination»), а також запроваджує межі використання похідних показань і свідчень із обмеженим розкриттям джерела. Практика ЄСПЛ виробила «заборонний поріг» для «єдиного» або «вирішального» («sole or decisive») доказу з неперевереного джерела: якщо сторона не могла поставити релевантні запитання свідкові або оспорити достовірність походження й передачі інформації, відповідні відомості не повинні визначати результат провадження без достатніх компенсаторних процесуальних гарантій (*Doorson v. the Netherlands*, 1996; *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*, 2011; *Murtazaliyeva v. Russia*, 2018). До таких гарантій належать можливість контрдопиту в певний момент процесу, розкриття суттєвих елементів, на яких ґрунтується обвинувачення, або інші процесуальні засоби, що нівелюють ризик односторонності. У національній доктрині ці вимоги кореспондують аналізу меж судової активності та організації судового слідства, яке має забезпечувати безпосередність і рівність сторін у постановці запитань (Костюченко, 2013; Шепітько, 2018; Яновська, 2011; Погорецький, 2021). Узагальнення Верховного Суду підкреслює, що «вирішальний» доказ із джерела, непідданого процедурній перевірці, не відповідає стандарту справедливого розгляду й має тягти або надання захисту необхідних процесуальних можливостей, або обмеження доказового значення таких відомостей (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023).

Специфічним різновидом є матеріали, отримані внаслідок негласних слідчих (розшукових) дій, і відомості оперативно-розшукової діяльності. Їх допустимість залежить від законності підстав, належної фіксації способу одержання, збереження первинних носіїв та реальної можливості захисту спростувати достовірність і цілісність таких даних. Доктрина наголошує на необхідності забезпечити стороні захисту процесуальні інструменти перевірки, зокре-

ма шляхом розкриття суті відомостей і судового контролю пропорційності обмежень доступу; за відсутності – такі відомості не можуть набувати «вирішального» характеру (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001).

Судова стадія конкретизує наслідки невиконання обов'язку сторін щодо відкриття матеріалів («disclosure») на досудовому етапі. Конвенційні орієнтири вимагають, щоб будь-які обмеження розкриття супроводжувалися «компенсаторними гарантіями» під контролем суду; інакше порушується змагальне провадження («adversarial proceedings») і принцип рівності сторін («equality of arms») (*Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Jasper v. the United Kingdom*, 2000; *Fitt v. the United Kingdom*, 2000; *Edwards v. the United Kingdom*, 1992; *Nideröst-Huber v. Switzerland*, 1997). Національна практика імплементує це через процесуальні санкції: від відкладення і надання стороні захисту часу для підготовки до визнання невідкритих відомостей недопустимими, якщо порушення позбавило її реальної можливості спростування (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019). При цьому суд повинен мотивовано фіксувати, як саме усунуто дисбаланс доступу до інформації та забезпечено процесуальну «рівновагу зброї», – вимога, що логічно поєднує правила доказування з обов'язком належного обґрунтування рішень (*Taxquet v. Belgium*, 2010).

Окремий акцент стосується матеріалів НС(Р)Д та ОРД. Враховуючи їх природу, суд має перевірити законність джерела, ланцюг збереження, достатність розкриття суті відомостей і можливість їх незалежної експертної перевірки; за відсутності цих елементів відповідні дані або не можуть бути використані, або потребують процесуальних корективів

(Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). Такий підхід узгоджується з концепцією «компенсаторних гарантій» ЄСПЛ щодо доказів із обмеженим доступом до джерела або перевірки (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011).

Систематизація тестів перевірки «рівності сторін» у практиці ЄСПЛ і Верховного Суду дозволяє виокремити три ядрові елементи. *По-перше*, симетричний доступ до інформації: сторони повинні бути відкриті суттєві для захисту матеріали у часі, достатньому для їх осмисленого використання; обмеження допустимі лише разом із процесуальними компенсаторами (Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997; Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). *По-друге*, реальна можливість представити позицію: ідеться не про формальний виступ у залі суду, а про практичну здатність ставити запитання свідкам, коментувати докази опонента та подавати контрдокази – це становить сутність змагального провадження («adversarial proceedings») (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, 1993; Edwards v. the United Kingdom, 1992; Шепітько, 2018; Яновська, 2011). *По-третє*, процесуальна «рівновага зброї»: ніщо з боку суду не повинно підмінити функції сторін або створювати однобічну перевагу; натомість суд зобов'язаний застосовувати засоби відновлення балансу – від управління порядком дослідження доказів і часовими межами до санкцій за невиконання «disclosure» та належного мотивування рішень (Taxquet v. Belgium, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Узагальнюючи, національні висновки корелюють із конвенційними стандартами: «equality of arms» у суді – це операційний результат поєднання

доступу до інформації, можливості активного процесуального реагування й нейтрального, але ефективного процесуального менеджменту з боку суду. Саме таке поєднання перетворює змагальність на дієву гарантію справедливого розгляду і прийняття вироку за стандартом «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt») (Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain, 1988; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023).

Запропонована авторська концепція оцінює, чи перетворюється змагальність із декларації на реальний механізм гарантування функції правосуддя. Вона складається з чотирьох взаємопов'язаних критерійних блоків – інституційного, процедурного, доказового та компенсаторного – і дозволяє здійснювати як нормативну, так і практичну верифікацію на основі рішень Верховного Суду та ЄСПЛ.

У інституційному блоці ключовим є вимір нейтрального процесуального керування судом і слідчим суддею, що забезпечує рівність сторін («equality of arms») без підміни їхніх функцій: суд організовує порядок дослідження доказів, регламентує часові межі, усуває тактичні зловживання і забезпечує доступ до суттєвих матеріалів, але не стає «третьою стороною» доказування (Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, 1993; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997). Процедурний блок охоплює відкриття матеріалів («disclosure»), симетрію процесуального часу та засобів і стандарти реагування на порушення: своєчасне взаємне розкриття, реалістична можливість підготувати спростування та процесуальні санкції у разі «сюрприз-доказів» (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Доказовий блок фокусується на стандарті «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt»), безпосередності, можливості перехресного допиту

(«cross-examination») та межах використання показань із обмеженим доступом (показання з чужих слів і «анонімні свідки»): такі відомості не можуть бути «єдиним» або «вирішальним» («sole or decisive») доказом без достатніх процесуальних гарантій (Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Doorson v. the Netherlands, 1996; Murtazaliyeva v. Russia, 2018). До цього блоку інтегрується і специфіка матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукової діяльності: їх допустимість і доказова «вага» залежать від законності підстав, повноти фіксації способу одержання, збереження первинних носіїв і забезпечення стороні захисту інструментів для перевірки та спростування (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). Компенсаторний блок передбачає наявність дієвих засобів відновлення процесуальної рівноваги у випадку порушень: відкладення для підготовки, обмеження використання невідкритих матеріалів, визнання доказів недопустимими та вимога належної мотивації судового рішення, яка демонструє, як саме усунуто дисбаланс (Taxquet v. Belgium, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Верифікація моделі здійснюється на добірні показових справ, що відображають кожен критерій: *Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands* (реальна рівність можливостей сторін), *Nideröst-Huber v. Switzerland* (доступ до матеріалів опонента), *Rowe and Davis v. the United Kingdom* і *Jasper v. the United Kingdom* (нерозкриття та «компенсаторні гарантії» у змагальному провадженні («adversarial proceedings»)), *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* (межі «sole or decisive»), *Taxquet v. Belgium* (вимоги до мотивування як завершальної ланки змагального слухання), а також правові висновки Великої Палати Верховного Суду від 26.06.2019 і ухва-

ла Касаційного кримінального суду від 01.10.2019, які підтверджують національну імплементацію балансувальних інструментів і наслідків порушення правил «disclosure» (*Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands*, 1993; *Nideröst-Huber v. Switzerland*, 1997; *Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Jasper v. the United Kingdom*, 2000; *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*, 2011; *Taxquet v. Belgium*, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Для практики пропонуються операційні метрики моніторингу дотримання змагальності, придатні для судів, прокуратури та захисту. Перша група індикаторів стосується «disclosure»: частка матеріалів, відкритих у встановлені строки; середній час між відкриттям і судовим дослідженням; відсоток «сюрприз-доказів» та частка випадків застосування санкцій за несвоєчасне або неповне розкриття (*Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Jasper v. the United Kingdom*, 2000; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Друга група – індикатори процесуальної участі: питома вага рішень із зафіксованою можливістю перехресного допиту, із наведенням причин неможливості допиту та описом «компенсаторних гарантій», частка рішень, де суд прямо посилається на рівність сторін («equality of arms») та пояснює порядок дослідження доказів (*Doorson v. the Netherlands*, 1996; *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*, 2011; *Taxquet v. Belgium*, 2010). Третя група – індикатори щодо НС(Р)Д та матеріалів ОРД: наявність повної процесуальної фіксації способу одержання, збереження первинних носіїв, відсоток випадків надання захисту можливості незалежної перевірки та кількість випадків, коли через дефіцит перевірюваності такі дані не набували «вирішального» значення (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький,

2001). Четверта група – метрики мотивування: частка рішень, у яких суд детально описує, як саме усунув асиметрію або чому визнав докази недопустимими; середній обсяг і структурованість мотивувальної частини щодо ключових спірних доказів (Тахкет v. Belgium, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019).

Узгоджене застосування цього аналітичного підходу та метрик дозволяє інституційно й процедурно «підхопити» змагальність на обох стадіях, перетворюючи її на дієву гарантію функції правосуддя: суди отримують алгоритм контролю й мотивування, обвинувачення – зрозумілі правила «disclosure» і доказування, захист – відтворювані інструменти доступу, часу й перевірки джерел, а вся система – матеріально процесуальне втілення принципу рівності сторін («equality of arms») та змагального провадження («adversarial proceedings») відповідно до стандарту «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt») (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain, 1988).

Проблеми правозастосування в Україні найбільш виразно проявляються у трьох групах порушень, що підривають «рівність сторін» («equality of arms») і трансформують змагальність на досудовій та судовій стадіях у декларацію. По-перше, це нерозкриття або прострочене розкриття матеріалів обвинувачення, поява «сюрприз-доказів» і формальний підхід до надання стороні захисту часу та інструментів для спростування доказів. По-друге, обмеження доступу до матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій і відомостей оперативно-розшукової діяльності без достатніх компенсаторних гарантій під контролем суду. По-третє, формальний розгляд клопотань захисту та скарг на досудовому етапі, що позбавляє ці засоби їх реальної змагальної функції (КПК України, 2012; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Конвенційні орієнтири вказують, що невинувачене нерозкриття та інформа-

ційна асиметрія порушують змагальне провадження («adversarial proceedings») і потребують процесуальних компенсаторів, інакше виникає порушення права на справедливий суд (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Edwards v. the United Kingdom, 1992; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997). Межі використання показань відсутніх або анонімних свідків та похідних повідомлень («hearsay») також окреслені: такі відомості не можуть бути «єдиним» чи «вирішальним» («sole or decisive») доказом без достатніх процесуальних гарантій, насамперед можливості перехресного допиту («cross-examination») або її еквівалентів (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Murtazaliyeva v. Russia, 2018). На національному рівні Велика Палата та касаційні висновки конкретизують наслідки порушень правил «disclosure» і підкреслюють обов'язок суду відновлювати процесуальну рівновагу сторін реальними, а не суто формальними засобами (Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Ефективними «добрими практиками» для запобігання цим деформаціям є раннє процесуальне керування розглядом («case management») із фіксацією календаря розкриття матеріалів та обміну списками доказів і свідків; використання письмових вступних позицій сторін («pre-trial briefs») з формулюванням спірних фактів і правових питань; запровадження «матриці спорних доказів», у якій фіксуються предмет спору, джерело, спосіб отримання, релевантність, очікувані заперечення й процесуальний статус відкриття. Така організація забезпечує прозорість порядку дослідження доказів, попереджує «сюрприз-докази» і надає суду інструмент для своєчасного реагування на асиметрію ресурсів або інформації (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). У сенсі конвенцій-

них стандартів ці практики матеріалізують вимоги змагального провадження («adversarial proceedings») і «рівності сторін» через гарантії симетричного доступу до інформації та реалістичної можливості представити позицію (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, 1993; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997; Taxquet v. Belgium, 2010). Для матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій і відомостей оперативно-розшукової діяльності «добра практика» означає фіксацію способу одержання, збереження первинних носіїв, достатнє розкриття суті відомостей для розумного заперечення захистом і можливість незалежної перевірки – інакше такі дані не можуть мати визначального впливу на результат (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001).

Орієнтовні стандарти судових рішень щодо наслідків виявлених порушень мають будуватися на принципі «компенсаторної достатності» та пропорційності. Мінімальний рівень – відкладення і надання стороні, чії права обмежено, адекватного часу на підготовку та можливість додаткових процесуальних дій; проміжний рівень – обмеження використання невідкритих матеріалів або виключення окремих відомостей як недопустимих, коли порушення позбавило сторону реальної можливості їх спростувати; максимальний рівень – визнання ключового доказу недопустимим і, у разі неможливості досягти стандарту «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt»), ухвалення виправдувального вироку. Мотивація таких рішень повинна чітко відображати, які саме порушення виявлено, чому обрані заходи є достатніми для відновлення процесуальної «рівноваги зброї» та як забезпечено конвенційні вимоги справедливого розгляду (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Fitt v. the United Kingdom, 2000; Taxquet v. Belgium, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного

Суду, 01.10.2019). У підсумку поєднання інструментів «case management», дисципліни «disclosure» і продуманої системи процесуальних санкцій дозволяє знизити ризики «паперової» рівності, нейтралізувати асиметрію ресурсів та інформації й перетворити змагальність на дієву гарантію функції правосуддя у вітчизняному кримінальному процесі (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023).

Проблеми правозастосування в Україні найвиразніше проявляються у трьох вузлах деформацій, які підривають змагальне провадження («adversarial proceedings») і принцип рівності сторін («equality of arms»). По-перше, це нерозкриття або прострочене розкриття матеріалів обвинувачення, поява «сюрприз-доказів» і формальний підхід до надання захисту часу та інструментів для їх спростування; конвенційні орієнтири вимагають, щоб будь-які обмеження розкриття супроводжувалися достатніми компенсаторними гарантіями під контролем суду, інакше порушується справедливості розгляду (Rowe and Davis v. the United Kingdom, 2000; Jasper v. the United Kingdom, 2000; Edwards v. the United Kingdom, 1992; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997). По-друге, системними є обмеження доступу до матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій та відомостей оперативно-розшукової діяльності без реальних інструментів перевірки для сторони захисту – належність і допустимість тут залежать від законності підстав, повноти фіксації способу одержання та можливості незалежної перевірки; за відсутності цих елементів відповідні дані не можуть визначати результат справи (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001). По-третє, поширеним є формальний розгляд клопотань і скарг захисту на досудовому етапі; натомість судовий контроль має відновлювати процесуальну рівновагу реальними засобами, зокрема через доступ до релевантних матеріалів і процесуальні

санкції у разі їх необґрунтованого нерозкриття (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Велика Палата Верховного Суду, 12.09.2018; 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019).

Ефективними «добрими практиками», що нейтралізують означені деформації, видаються раннє процесуальне керування розглядом (*case-management*) із фіксацією календаря розкриття матеріалів («*disclosure*»), взаємного обміну списками доказів і свідків, а також запровадженням письмових вступних позицій сторін (*pre-trial briefs*), де стисло окреслено спірні факти, правові питання і очікувані заперечення. Дієвим інструментом є «матриця спорних доказів», у якій відображаються предмет спору, джерело, спосіб отримання, релевантність, процесуальний статус відкриття та план контрдопиту («*cross-examination*»). Такі інструменти матеріалізують вимоги «*adversarial proceedings*» і «*equality of arms*», забезпечуючи симетрію доступу до інформації та реальну можливість представити позицію, що узгоджується з підходами ЄСПЛ і позиціями Верховного Суду щодо організації порядку дослідження доказів і запобігання «сюрприз-доказам» (*Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands*, 1993; *Nideröst-Huber v. Switzerland*, 1997; *Taxquet v. Belgium*, 2010; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Для матеріалів НС(Р) Д та ОРД «добра практика» означає детальну процесуальну фіксацію ланцюга збереження, достатнє розкриття суті відомостей для осмисленого заперечення захистом і можливість незалежної технічної перевірки; без цього такі відомості не можуть мати «вирішального» («*sole or decisive*») значення (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [конф. тези]; Шумило, Погорецький, 2001; *Doorson v. the Netherlands*, 1996; *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*, 2011).

Орієнтовні стандарти судових рішень щодо наслідків виявлених порушень ма-

ють будуватися за принципом компенсаторної достатності та пропорційності. Мінімальний рівень – відкладення розгляду й надання стороні, чиї права порушено, адекватного процесуального часу та можливості додаткових процесуальних дій; проміжний – обмеження використання невідкритих матеріалів або виключення конкретних відомостей як недопустимих, коли порушення позбавило сторону реальної можливості їх спростувати; максимальний – визнання ключового доказу недопустимим і, якщо після цього обвинувачення не досягає стандарту «поза розумним сумнівом» («*beyond reasonable doubt*»), ухвалення виправдувального вироку. Мотивація рішень має чітко відображати встановлені порушення, обрані заходи відновлення «рівноваги зброї» та пояснювати, як забезпечено справедливість розгляду відповідно до конвенційних орієнтирів і національної практики (*Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Fitt v. the United Kingdom*, 2000; *Taxquet v. Belgium*, 2010; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023).

З огляду на виявлені деформації змалювальності доцільно кодифікувати мінімальний стандарт відкриття матеріалів («*disclosure*») із чіткими строками, обсягом і санкціями. Ідеться про симетричний обов'язок сторін розкривати докази до визначених процесуальних віх; запровадження обов'язкового списку доказів і свідків; фіксацію змісту розкриття та часу доступу як окремих реквізитів; передбачення наслідків невиконання – від відкладення до виключення невідкритих відомостей як недопустимих, якщо порушення позбавило опонента реальної можливості спростування (КПК України, 2012; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; *Rowe and Davis v. the United Kingdom*, 2000; *Jasper v. the United Kingdom*, 2000; *Edwards v. the United Kingdom*, 1992; *Nideröst-Huber v.*

Switzerland, 1997). Нормативне уточнення стандарту «компенсаторних гарантій» у випадках законного обмеження розкриття (охорона таємниці, безпека) має прямо покласти на суд обов'язок перевіряти пропорційність обмеження і забезпечувати процесуальні еквіваленти для збереження «рівності сторін» («equality of arms») у змагальному провадженні («adversarial proceedings») (Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011).

Посилення прав сторони захисту на досудовій стадії передбачає гарантований доступ до цифрових копій матеріалів у машинозчитуваних форматах, а також закріплення «обов'язку збереження доказів» («duty to preserve evidence») за стороною обвинувачення: зберігати первинні носії, метадані, журнали доступу, забезпечувати простежуваність ланцюга збереження та надавати мінімальний обсяг інформації для осмисленого заперечення достовірності й допустимості (КПК України, 2012; Погорецький, Саленко, 2020; Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023). Окремо слід унормувати специфіку доступу до матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій та відомостей оперативно-розшукової діяльності: вимагати документованості підстав і способу одержання, критеріїв перевірюваності та розкриття «суті» відомостей настільки, щоб захист міг ефективно заперечити їхню достовірність; за відсутності – обмежувати доказову «вагу» або визнавати такі дані недопустимими (Погорецький, 2013; Погорецький, Сергєєва, 2014; Погорецький, 2013 [тези]; Шумило, Погорецький, 2001).

Інститут попереднього судового засідання з фокусом на змагальне налаштування процесу має бути розгорнутий у КПК як обов'язкова стадія «процесуального керування розглядом» («case management»): суд затверджує календар відкриття матеріалів («disclosure»), перелік спірних фактів, порядок і черговість дослідження доказів, графік ви-

клику та допиту свідків (узгоджений сторонами розклад їхньої явки до суду) і регламент перехресного допиту («cross-examination»), а також вирішує питання попередньої допустимості й застосування процесуальних санкцій за порушення порядку розкриття. Такий формат превентивно нейтралізує «сюрприз-докази», зменшує асиметрію ресурсів і матеріалізує вимоги «equality of arms» та «adversarial proceedings» уже на старті судової стадії (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023; Dombó Beheer B. V. v. the Netherlands, 1993; Nideröst-Huber v. Switzerland, 1997).

Доцільно затвердити єдині шаблони судових рішень щодо перевірки «рівності сторін» із чіткою структурою мотивування: (1) стан і хронологія «disclosure»; (2) оцінка реального часу й засобів, наданих стороні для підготовки; (3) перевірка наявності та достатності «компенсаторних гарантій» при обмеженнях доступу; (4) окремий розділ про межі використання показань відсутнього/анонімного свідка та похідних повідомлень (застосування тесту «sole or decisive»); (5) висновок про вплив виявлених порушень на досягнення стандарту «поза розумним сумнівом» («beyond reasonable doubt») і вибір відповідної санкції (від відкладення до виключення доказу чи виправдання) (Taxquet v. Belgium, 2010; Doorson v. the Netherlands, 1996; Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 2011; Велика Палата Верховного Суду, 26.06.2019; 31.10.2019; Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, 01.10.2019). Уніфікація мотивування – це не формалізм, а засіб забезпечення передбачуваності правозастосування й прозорого контролю за дотриманням «процесуальної рівноваги» (Верховний Суд, 2019; Верховний Суд, 2023).

Висновки і перспективи подальших досліджень

Змагальність сторін у кримінальному провадженні постає не лише організаційною засадою, а реальним гарантом здійснення судом функції правосуддя. Її «гарантійна спроможність» визнача-

ється тим, наскільки на досудовій стадії забезпечено рівність процесуальних можливостей сторін для збирання й спростування доказів та ефективний судовий контроль, а в суді – нейтральне процесуальне керування розглядом («*case management*»), належний порядок дослідження доказів, можливість перехресного допиту («*cross-examination*») і постановлення вироку за стандартом «поза розумним сумнівом» («*beyond reasonable doubt*»). У такій логіці змагальність виконує свою гарантійну роль лише за поєднання інституційних і процедурних запобіжників із доказовими стандартами та дієвими процесуальними санкціями.

Підсумковими критеріями «гарантійної» змагальності є: інституційні – нейтральність і активне, але невідмінне процесуальне керування судом/слідчого судді; процедурні – своєчасне та повне відкриття матеріалів («*disclosure*»), симетрія процесуального часу й засобів, прозорий порядок дослідження доказів і заборона «сюприз-доказів»; доказові – досяжність стандарту «поза розумним сумнівом», безпосередність і реалістична можливість контрдопиту, недопустимість «єдиного» чи «вирішального» доказу з неперевіреного джерела; компенсаторні – градуйована система процесуальних санкцій і вимога належного мотивування, що демонструє відновлення «рівноваги зброї». Специфічно для матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій і відомостей оперативно-розшукової діяльності критеріями стають документованість підстав і способу одержання, збереження первинних носіїв, достатнє розкриття суті відомостей та можливість незалежної перевірки.

Очікуваний вплив на практику полягає у підвищенні передбачуваності та справедливості розгляду через раннє процесуальне налаштування («*case management*»), запровадження календаря розкриття, «матриці спорних доказів» і єдиних шаблонів мотивування щодо «рівності сторін» («*equality of arms*»).

Для обвинувачення це означає дисципліну відкриття й «обов'язок збереження доказів»; для захисту – реальні інструменти доступу, часу і спростування; для судів – зрозумілий алгоритм контролю та санкцій за порушення, що знижує ризики «паперової» рівності, нейтралізує асиметрію ресурсів і забезпечує поставлення вироків відповідно до вимог справедливого суду. Така конфігурація переводить змагальність із площини декларації у статус дієвої гарантії функції правосуддя на всіх стадіях кримінального провадження.

Подальша робота має зосереджуватися на емпіричній перевірці запропонованої системи критеріїв оцінювання змагальності як гарантії реалізації функції правосуддя. Для цього доцільно сформувати репрезентативний масив рішень національних судів і ЄСПЛ та побудувати відтворювані індикатори дотримання змагальності, з поетапною фіксацією стану відкриття матеріалів («*disclosure*»), процесуального керування розглядом («*case management*»), реалізації перехресного допиту («*cross-examination*») і застосованих процесуальних санкцій. Такий підхід дозволить кількісно вимірювати «процесуальну рівновагу» й співвідносити її з результатами проваджень. Перспективним є також моделювання та апробація інституту попереднього судового засідання як інструмента налаштування змагальності: порівняльне дослідження різних варіантів календаря розкриття, обміну списками доказів і графіка свідків дасть змогу визначити оптимальні процесуальні конфігурації для різних категорій справ. Окремого опрацювання потребує доступ до матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій і відомостей оперативно-розшукової діяльності: слід розробити алгоритми «розкриття суті» з урахуванням безпеки учасників, стандарти перевірюваності (у тому числі ланцюга збереження доказів – «*chain of custody*») і критерії зниження доказової «ваги» за умов дефіциту перевірки. Доцільно докладно опра-

цювати «обов'язок збереження доказів» стороною обвинувачення з урахуванням цифрових носіїв, метаданих і журналів доступу, а також запропонувати єдині шаблони судових рішень для фіксації перевірки «рівності сторін» («*equality of arms*») і мотивування застосованих компенсаторних заходів. Подальші дослідження мають охопити вплив асиметрії ресурсів на реальну можливість захисту представити позицію, ефективність

«матриці спорних доказів» і письмових вступних позицій (*pre-trial briefs*), а також підготовку міжвідомчих навчальних модулів для суддів, прокурорів і адвокатів, що уніфікуватимуть підходи до перевірки належності, допустимості й достатності доказів у змагальному процесі.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Верховний Суд. Еволюція змагальності в правових позиціях Касаційного кримінального суду (презентація, добірка практики). 25.08.2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_present/Prezent_Evol_zmagaln.pdf

Верховний Суд. Реалізація засади змагальності в судовій практиці (аналітична добірка). 18.11.2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zmagalnist.pdf>

Гринюк В.О. Функція обвинувачення в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та практичні проблеми реалізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 36 с.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: науково-практичний коментар. 2-ге вид. зі змін. та доповн. / Погорецький М.А., Хотинська-Нор О. З., Яновська О.Г. та ін.; за заг. ред. М.А. Погорецького. Київ: Правова Єдність, 2019. 346 с.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар / Погорецький М.А., Хотинська-Нор О. З., Яновська О.Г. та ін.; за заг. ред. М.А. Погорецького, О.З. Хотинської-Нор, О.Г. Яновської. Київ: Алерта, 2019. 668 с.

Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr>

Костюченко О. Роль суду та сторін у проведенні судового допиту обвинуваченого, свідків і потерпілих за чинним КПК України. *Право України*. 2013. № 11. С. 127–135.

Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>

Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шурила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.

Максимишин Н.М. Судовий допит: процесуальне і криміналістичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. 20 с.

Погорецький М.А. Для кримінальної юстиції судова реформа має ключове значення. *Закон і бізнес*. 2019. URL: https://zib.com.ua/ua/137561-dlya_kriminalnoi_yusticii_sudova_reforma_mae_klyuchove_znach.html

Погорецький М.А.; Гринюк В.О. Повідомлення судді про підозру: проблемні питання правового регулювання, теорії та практики. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 58–71. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/272>

Погорецький М.А.; Гриценко І.С. Судова влада в Україні: до визначення поняття. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 23–27.

Погорецький М.А.; Польовий О.Л.; Яновська О.Г. Гарантії суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2014. 308 с.

Погорецький М.А.; Саленко О.В. Забезпечення особи права на ефективну, реальну та практичну правову допомогу в кримінальному провадженні в контексті практики ЄСПЛ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 180–187.

Погорецький М.А.; Яновська О.Г. Адвокатура України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 368 с.

Погорецький М.А. Кримінальний процес. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура. Харків: Право, 2020. С. 422–426.

Погорецький М.А. Кримінальний процес: поняття та його наукове і практичне значення. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 28–51.

Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства України*. 2015. № 3. С. 63–79. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Pogoretskyi.pdf

Погорецький М.А. Новели проекту нового КПК України і проблеми їх реалізації у правозастосовній діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 1(27). С. 208–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_1_25

Погорецький М.А. П'ять років чинності Кримінального процесуального кодексу України: уроки для правотворчої діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 11–27. URL: <https://vkslaw.knu.ua/ua/3-2017-aktualni-problemy-kryminalnoho-sudochynstva/91-problemy-kryminalnoho-protsesu/303-piat-rokiv-chynnosti-kryminalnoho-protsesualnoho-kodeksu-ukrainy-problemni-pytannia>

Погорецький М. Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики. *Право України*. 2013. С. 42–54.

Погорецький М. Прокурор у кримінальному процесі: щодо визначення функцій. *Право України*. 2015. № 6. С. 86–95. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2015-6-pravoukr_6_15-3.pdf

Погорецький М.А. Притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ст. 375 КК України: проблемні питання матеріального та процесуального права. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 223–234. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Pogoretskyi.pdf

Погорецький М.А. Строки у кримінальному провадженні: проблемні питання. *Право.ua*. 2023. № 4 (ч. 2). С. 279–293. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2023-4-2/Pravo_ua_2023_4_2_279.pdf

Погорецький М.А. Захисник – суб'єкт доказування на досудовому провадженні за чинним КПК України: проблемні питання. *Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали міжнар. наук. – практ. конф. (Київ, 23.05.2014)*. Київ: Прінт-Сервіс, 2014. С. 480–482.

Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2013. № 1. С. 270–277.

Погорецький М.А., Сергєєва Д.Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 137–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2014_2_34

Погорецький М.А. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у доказуванні. *Актуальні питання досудового розслідування слідчими органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики: матеріали всеукраїнської науково-практичної (м. Дніпропетровськ, 18–19 квітня 2013 року)*. Київ: Хлі-Тек Прес, 2013. С. 186–193.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.09.2018, справа № 523/6472/14-к, провадження № 13–32к18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76947335>

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 26.06.2019, справа № 404/6160/16-к, провадження № 13–22к19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82885531>

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Салов проти України» (заява № 65518/01), 06.09.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428#Text

Солодков А.А. Теоретичні основи та практика здійснення провадження в суді присяжних в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2015. 20 с.

Старенький О.С. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні: монографія. Київ: Алерта, 2016. 336 с.

Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 31.10.2019, справа № 366/3067/16-к, провадження № 13–77к19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85415060>

Ухвала Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 01.10.2019, справа № 366/3067/16-к, провадження № 51–4379км18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85075670>

Шевчук М.І. Ініціатива суду та її межі у з'ясуванні обставин кримінального провадження під час судового розгляду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2015. 21 с.

Шепітько І.І. Судовий розгляд (судове слідство) в системі судового провадження у першій інстанції: дисертація (12.00.09). Львів, 2018. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/дисертація.pdf>

Шепітько І.І. Судовий розгляд в системі судового провадження у першій інстанції: монографія. Харків: Право; Апостіль, 2018. 223 с. (Електронний ресурс: <https://elar.navs.edu.ua/.../download>)

Шумило М.Є., Погорецький М.А. Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах: теоретичний та практичний аспекти. *Вісник Лугансько-го ін-ту внутр. справ*. Луганськ: ПВВ ЛІВС, 2001. Вип. 3. С. 199–209.

Яновська О.Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства: монографія. Київ: Прецедент, 2011. 303 с.

Яновська О.Г. Теоретичні та організаційні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2011.

Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC], nos. 26766/05 & 22228/06, 15.12.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=001-108072.pdf&id=001-108072&library=ECHR>

Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, no. 10590/83, 06.12.1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57429>

Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, no. 14448/88, 27.10.1993. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57850>

Doorson v. the Netherlands, no. 20524/92, 26.03.1996. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-9157>

Edwards v. the United Kingdom, no. 13071/87, 16.12.1992. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57775>

Fitt v. the United Kingdom [GC], no. 29777/96, 16.02.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-11474>

Jasper v. the United Kingdom [GC], no. 27052/95, 16.02.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58495>

Murtazaliyeva v. Russia [GC], no. 36658/05, 18.12.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187932>

Nideröst-Huber v. Switzerland, no. 18990/91, 18.02.1997. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=002-9042.pdf&id=002-9042&library=ECHR>

Rowe and Davis v. the United Kingdom [GC], no. 28901/95, 16.02.2000, ECHR2000-II. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496>

Taxquet v. Belgium [GC], no. 926/05, 16.11.2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-712>

REFERENCES

Supreme Court. (2023) Evolution of adversarial nature in the legal positions of the Cassation Criminal Court (presentation, selection of practice). 25.08.2023. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Evol_zmagaln.pdf.

Supreme Court. (2019) Implementation of the principle of adversarial nature in judicial practice (analytical selection). 18.11.2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zmagalnist.pdf>.

Gryniuk V.O. (2017) The function of the prosecution in the criminal justice of Ukraine: legal, theoretical and practical problems of implementation: author's abstract. dissertation ... doctor of law. 12.09.2017. Kyiv. 36.

Pogoretsky M.A., Khotynska-Nor O.Z., Yanovska O.G. et al. (2019) The Law of Ukraine «On the Bar and Legal Activities»: scientific and practical commentary. 2nd ed. with amendments and supplements; ed. M.A. Pogoretsky. Kyiv: Pravova Yednist. 346.

Pogoretsky M.A., Khotynska-Nor O.Z., Yanovska O.G. et al. (2019) The Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges». Scientific and practical commentary / eds. M.A. Pogoretsky, O.Z. Khotynska-Nor, O.G. Yanovska. Kyiv: Alerta. 668.

Constitution of Ukraine. (1996) Law of Ukraine of 28.06.1996 No. 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vp>.

Kostyuchenko O. (2013) The role of the court and the parties in conducting a judicial interrogation of the accused, witnesses and victims under the current Criminal Procedure Code of Ukraine. Law of Ukraine. 11. 127–135.

Criminal Procedure Code of Ukraine. (2012) Law of Ukraine dated 13.04.2012 No. 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.

Goncharenko V.G., Nora V.T., Shumyla M. Ye. (eds.). (2012) Criminal Procedure Code of Ukraine: scientific and practical commentary. Kyiv: Justinian. 1224.

Maksymyshyn N.M. (2016) Judicial interrogation: procedural and forensic research: author's abstract. dissertation ... candidate of legal sciences: 12.00.09. Lviv. 20.

Pogoretsky M.A. (2019) Judicial reform is of key importance for criminal justice. Law and Business. URL: https://zib.com.ua/ua/137561-dlya_kriminalnoi_yusticii_sudova_reforma_mae_klyuchove_znach.html.

Pogoretsky M.A., Hryniuk V.O. (2018) Notification of suspicion to the judge: problematic issues of legal regulation, theory and practice. Bulletin of Criminal Justice. 2. 58–71. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/272>.

Pogoretsky M.A., Hrytsenko I.S. (2012) Judicial power in Ukraine: to define the concept. Law and Society. 2. 23–27.

Pogoretsky M.A., Polyovyi O.L., Yanovska O.G. (2014) Guarantees of judicial independence when holding judges legally liable: monograph. Kyiv: Dakor. 308.

Pohoretsky M.A., Salenko O.V. (2020) Ensuring a person's right to effective, real and practical legal assistance in criminal proceedings in the context of the practice of the ECHR. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. 44. 180–187.

Pohoretsky M.A., Yanovska O.G. (2014) Advocacy of Ukraine: textbook. Kyiv: Yurinkom Inter. 368.

Pohoretsky M.A. (2020) Criminal process. Great Ukrainian legal encyclopedia. Vol. 19: Criminal process, judiciary, prosecutor's office and advocacy. Kharkiv: Pravo. 422–426.

Pogoretskyi M.A. (2021) Criminal process: concept and its scientific and practical significance. Bulletin of Criminal Procedure. 3–4. 28–51.

Pogoretskyi M.A. (2015) New concept of criminal procedural evidence. Bulletin of Criminal Procedure of Ukraine. 3. 63–79. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Pogoretskyi.pdf.

Pogoretskyi M.A. (2012) Novels of the draft of the new Criminal Procedure Code of Ukraine and problems of their implementation in law enforcement activities. Fight against organized crime and corruption (theory and practice). 1 (27). 208–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_1_25.

Pogoretsky M.A. (2017) Five years of the Criminal Procedure Code of Ukraine: lessons for lawmaking. Bulletin of Criminal Procedure. 3. 11–27. URL: <https://vkslaw.knu.ua/ua/3-2017-aktualni-problemy-kryminalnoho-sudochynstva/91-problemy-kryminalnoho-protsestu/303-piat-rokiv-chynnosti-kryminalnoho-protsestualnoho-kodeksu-ukrainy-problemni-pytannia>.

Pogoretsky M. (2013) The concept, content and structure of the criminal process: problems of theory and practice. Law of Ukraine. 42–54.

Pogoretsky M. (2015) The prosecutor in the criminal process: on the definition of functions. Law of Ukraine. 6. 86–95. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2015-6-pravoukr_6_15-3.pdf.

Pogoretskyi M.A. (2015) Bringing judges to criminal liability under Art. 375 of the Criminal Code of Ukraine: problematic issues of substantive and procedural law. Bulletin of Criminal Procedure. 2. 223–234. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Pogoretskyi.pdf.

Pogoretskyi M.A. (2023) Time limits in criminal proceedings: problematic issues. Pravo.ua. 4 (2). 279–293. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2023-4-2/Pravo_ua_2023_4_2_279.pdf.

Pogoretsky M.A. (2014) The defender is the subject of proof in pre-trial proceedings under the current Criminal Procedure Code of Ukraine: problematic issues. Current issues of state-building in Ukraine: materials of the international scientific-practical conference (Kyiv, 23.05.2014). Kyiv: Print-Service. 480–482.

Pogoretsky M.A. (2013) Covert investigative (search) actions: problems of conducting and using the results in proving. Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs. 1. 270–277.

Pogoretsky M.A., Sergeeva D.B. (2014) Covert investigative (search) actions and operational-search measures: concept, essence and correlation. Fight against organized crime and corruption (theory and practice). 2 (33). 137–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2014_2_34.

Pogoretsky M.A. (2013) Conducting covert investigative (detective) actions and using their results in evidence. Current issues of pre-trial investigation by investigators of internal affairs bodies: problems of theory and practice: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference (Dnipropetrovsk, April 18–19, 2013). Kyiv: Khli-Tek Press. 186–193.

Supreme Court, Grand Chamber. (2018) Resolution of 12.09.2018, case No. 523/6472/14-к, proceedings No. 13–32кc18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76947335>.

Supreme Court, Grand Chamber. (2019) Resolution of 26.06.2019, case No. 404/6160/16-к, proceedings No. 13–22кc19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82885531>.

European Court of Human Rights. (2005) *Salov v. Ukraine* (application No. 65518/01), 06.09.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428#Text.

Solodkov A.A. (2015) Theoretical foundations and practice of conducting proceedings in a jury trial in Ukraine: author's abstract. dissertation ... candidate of legal sciences: 12.00.09. Kharkiv. 20.

Starenky O.S. (2016) Criminal procedural guarantees of the defense attorney as a subject of evidence in pre-trial investigation: monograph. Kyiv: Alerta. 336.

Supreme Court, Grand Chamber. (2019) Resolution of 31.10.2019, case No. 366/3067/16-к, proceedings No. 13–77кc19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85415060>.

Supreme Court, Cassation Criminal Court. (2019) Ruling of 01.10.2019, case No. 366/3067/16-к, proceedings No. 51–4379кк18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85075670>.

Shevchuk M.I. (2015) Court initiative and its limits in clarifying the circumstances of criminal proceedings during trial: author's abstract. dissertation ... candidate of law: 12.00.09. Lviv. 21.

- Shepitko I.I. (2018) Trial (trial investigation) in the system of judicial proceedings in the first instance: dissertation (12.00.09). Lviv. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/дисертація.pdf>.
- Shepitko I.I. (2018) Trial in the system of judicial proceedings in the first instance: monograph. Kharkiv: Pravo; Apostil. 223. URL: <https://elar.navs.edu.ua/.../download>.
- Shumilo M. Ye., Pohoretsky M. A. (2001) Problems of using materials of operational-detective activities in proving in criminal cases: theoretical and practical aspects. Bulletin of the Luhansk Institute of Internal Affairs. 3. 199–209.
- Yanovska O.G. (2011) Conceptual principles of the functioning and development of adversarial criminal proceedings: monograph. Kyiv: Precedent. 303.
- Yanovska O.G. (2011) Theoretical and organizational principles of the functioning and development of adversarial criminal proceedings: author's abstract of the dissertation ... Dr. of Law. Kyiv.
- European Court of Human Rights. (2011) Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC], applications nos. 26766/05 & 22228/06, judgment of 15.12.2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=001-108072.pdf&id=001-108072&library=ECHR>.
- European Court of Human Rights. (1988) Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, application no. 10590/83, judgment of 06.12.1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57429>.
- European Court of Human Rights. (1993) Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, application no. 14448/88, judgment of 27.10.1993. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57850>.
- European Court of Human Rights. (1996) Doorson v. the Netherlands, application no. 20524/92, judgment of 26.03.1996. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-9157>.
- European Court of Human Rights. (1992) Edwards v. the United Kingdom, application no. 13071/87, judgment of 16.12.1992. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57775>.
- European Court of Human Rights. (2000) Fitt v. the United Kingdom [GC], application no. 29777/96, judgment of 16.02.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-11474>.
- European Court of Human Rights. (2000) Jasper v. the United Kingdom [GC], application no. 27052/95, judgment of 16.02.2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58495>.
- European Court of Human Rights. (2018) Murtazaliyeva v. Russia [GC], application no. 36658/05, judgment of 18.12.2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187932>.
- European Court of Human Rights. (1997) Nideröst-Huber v. Switzerland, application no. 18990/91, judgment of 18.02.1997. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?filename=002-9042.pdf&id=0029042&library=ECHR>.
- European Court of Human Rights. (2000) Rowe and Davis v. the United Kingdom [GC], application no. 28901/95, judgment of 16.02.2000, ECHR2000-II. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496>.
- European Court of Human Rights. (2010) Taxquet v. Belgium [GC], application no. 926/05, judgment of 16.11.2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-712>.

UDC 343.13:342.7(477)

Syza Nataliia Petrivna – Candidate of Legal Sciences (PhD), Associate Professor
Associate Professor, Department of Criminal Procedure and Criminalistics,
Educational and Scientific Institute of Law,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5850-4023>
syzyy@ukr.net

Adversariality as a guarantee of the administration of justice in criminal proceedings

The article explores how adversariality functions as a genuine guarantee of the administration of justice at both the pre-trial and trial stages of criminal proceedings. It proceeds from the premise that adversariality is not merely an organizational principle but an instrument that ensures the court's neutrality and the equality of the parties' procedural opportunities (equality of arms) in forming, testing, and rebutting evidence. The analysis focuses on the constitutional and statutory framework of Ukraine (the Constitution and the Criminal Procedure Code), scholarly doctrine, and benchmarks

drawn from the case law of the European Court of Human Rights and the Supreme Court of Ukraine regarding adversarial proceedings, disclosure, cross-examination, and the standard of proof beyond reasonable doubt, as well as the specific treatment of materials obtained through covert investigative (search) actions and operational-search activity. The aim is to substantiate adversariality as a guarantee of the administration of justice and to propose a system of criteria for its effective application in view of contemporary challenges, above all evidentiary digitalization and secrecy regimes. Methodologically, the study employs normative, comparative-legal, historical-legal, systemic-structural, and formal-logical approaches; doctrinal content analysis to isolate indicators of procedural balance; a case-based approach to test those indicators on judicial decisions; and elements of legal design for legis ferenda proposals. The findings include: (1) demonstrating the link between adversariality and the judicial function across three interconnected dimensions— institutional (the role of the court/investigating judge as a neutral process organizer), procedural (rules on disclosure, symmetry of time and means, order of evidentiary examination, prohibition of «surprise evidence»), and evidentiary (access to sources, feasibility of cross-examination, limits on the use of derivative statements and testimony with restricted disclosure); (2) formulating practical criteria of adversariality's «guarantee capacity» at the pre-trial stage: genuine access to materials, timely judicial response to resource asymmetry, and effective compensatory mechanisms where disclosure is lawfully restricted; (3) specifying the judicial role in preventing tactical abuses through process management (case management), a disclosure calendar, a matrix of contested evidence, and reasoning standards; (4) defining the evidentiary «weight» limits of materials from covert investigative (search) actions and operational-search activity through requirements of lawful grounds, proper documentation of acquisition, preservation of original media, feasibility of independent technical verification, and provision to the defence of sufficient «gist» for meaningful challenge. The article's originality lies in a proposed system of criteria for assessing adversariality as a guarantee of justice that integrates institutional, procedural, evidentiary, and compensatory elements and is suitable for practical application in decisions of investigating judges and first-instance courts. Its practical value consists in offering algorithms for participants in proceedings: for courts – a standardized approach to checking equality of arms, organizing the order of evidentiary examination, and selecting procedural sanctions; for the prosecution – discipline of disclosure and a proper duty to preserve evidence with due regard to the chain of custody; for the defence – clear guidance on motions for access, continuances, exclusion of inadmissible information, and the use of cross-examination tools. The legis ferenda section proposes codifying a minimum disclosure standard (deadlines, scope, sanctions), regulating access to digital copies and access logs, entrenching a preliminary hearing, and unifying reasoning templates on equality of arms. The study concludes that only the synchronized operation of neutral yet effective process management, predictable disclosure rules, and correct application of the beyond-reasonable-doubt standard converts adversariality from a declaration into a working guarantee of a fair verdict at all stages of criminal proceedings.

Keywords: adversariality; equality of arms; adversarial proceedings; disclosure; preliminary hearing; judicial control; cross-examination; beyond reasonable doubt; covert investigative (search) actions; operational-search activity; surprise evidence; procedural sanctions; reasoning of judicial decisions; duty to preserve evidence; chain of custody.